

Tract. VII. Examen VI.

Quid si peccatum esset præteritum, nullo reliquo complacentia vestigio, nec damni, aut recidiva periculu?

Cun Soto, & Bannes dico non esse obligationem corrigendi.

QUÆRO XIV. Tenerisne corrigere eum, qui peccat ex ignorantia invincibili?

Ante R. vide supra de ignorantia, & de lege naturali.

Resp. 1. Teneor, & teneor omnis homo (juxta probabilem sententiam) à proximo tollere ignorantiam culpabilis, seu vincibilim cujuscumque juris naturalis, divini, & humani, dum est in periculo peccandi mortaliter, ut & ignorantiam facti contra tales ius, si st̄ spes emendationis, v. g. si Petrus accedit ad Mariam, vincibiliter putans esse suam uxori, cum tamen non sit; Vel si Sacerdos ignoranter vellere consecrare in aqua.

Ratio: est etiam quæda est pro R. 3. & 5. ad Q. 11. & Eccl. 17. cit.

Nota: hanc & sequentem R. de omni quidem homine, sed in majori rigore veram esse de iis, qui gerunt aliorum curam, ut sunt Pater, Maritus, Dominus, Princeps, Episcopus, Praelatus, Superior, &c.

Resp. 2. Idem teneo de ignorantia invincibili (quæ am respectu iuris naturæ dari possit, hic non deciditur, sed explicatum est supra de Legibus) si tamen sit spes emendationis, saltem in futurum.

Constat ex Eccles. 17. *Uniquicunque mandavit Deus de proximo suo.* Hac in re maximè attendere, & pœnitentes instruere tenentur Confessari, utpote fungentes non tantum officio Judicis, sed & Doctoris, ne Sacramentum conferant indigno, ut fieret saltē in priori casu. Et cogitandum est, quid licet admittit, & instruere cum peccato prodesse hic & nunc, proderit tamen ad hoc 1. Ut proximus liberetur à sua ignorantia, 2. Ut malum statim, in quo est, cognoscatur, & forte aliquando resipiscat: & sic in futurum proderit, patietur enim remorsus conscientie. 3. Ne possit conqueri de denegata sibi absolutione in causa Resp. 1.

Consideranda etiam hic sunt documenta, & Axiomata illa Juris: *Utilitas scandalum permittit quam veritas vicia relinquitur. Potens alios ab errore revocare, & tacens seipsum errare demonstrat. Error cui minime resistit, approbat.* Item illud: *Nulla lex obligat ad actus iniustos, & otiosos. Magna ergo prudentia est necessaria, nec potest una certa regula statui pro omni casu.*

Casus qui de nullitate matrimonii invincibiliter, vel vincibiliter ignorare possent proponi, solventur in proprio loco, nim. *Tract. ult. Exam. 5. Q. 8.* ubi multa dicuntur quæ hic serviantur.

QUÆRO XV. Licetne, aut expedit interdum, hominem perditum non statim corrumpere, sed permittere labi in pejora, ut enī confusus facilius emendetur, & resipiscat?

III. Ante R. *Not.* Quod Deus duplice ratione permittat mala. *Primo.* In penam priorum peccatorum tradens peccatores in reprobum sensum, ut Scriptura loquitur. *secundum.* Ut homo ferventius resurgat, & postea caritatis vivat; sicut forte permisit peccatum Petri. *Hoc notato.*

Resp. Licet tutor sit sententia negans, probabiliter tamen videtur affirmans, quod licet permittere talem hominem labi, ea intentione, ut ferventius resurgat, ut sensu sit quod correcito differatur ad tempus, & permittatur potius non statim resurrexi, ut elicatur ex malo bonum, quam quod permittatur peccatum.

Hæc R. supponit, quod homini non licet peccatum, quod evitare possumus permittere in penam priorum peccati, hoc enim modo peccatores punire soñus Dei est.

Item à data R. excipitur casus, quo timetur, ne proximus cadat in gravissimum peccatum, v. g. ne

fiat Hæreticus, Apostata, ne communicet in mortali, &c. *Hoc suppositio*

Ratio est 1. Correcio fraterna pro fini habet emendationem fratris. Ergo facienda est eo modo, quo melius ad hunc finem conductit. *2.* Licit non debeat permittere malum sub ratione mali, bene tamen ex intentione aliquius boni ratione cuius potest etiam ipsi peccanti evenire utilitas, uti & aliis. Unde supra ostensum fuit, rationabiliter permitti Lupanaria.

Not. quod licet non sint facienda mala, ut eveniant bona, bene tamen permittenda. De quo vide supra, an ex duabus malis culpa possumus consulere minus.

Quæsi hic posset, an homo teneatur proximum corrigeri cum periculo vita? Sed ad hoc patet ex dictis in hoc Tract. *Exam. 3. n. 83.*

EXAMEN VII.

De vitiis Charitati oppositis, nimis odio, Discordia, Contentione, Seditione, Scandalo, Schismate, Bello, Duello, Rixa.

Odiū 2. 2. quest. 34. per 6. articulos.

R Evidenta prius hic sunt, quæ in *Exam. 5. n. 74.* & seqq. dicta sunt de dilectione Dei, proximi, & inimici.

QUÆRO I. Quid & quotuplex est odium?

CIV. Resp. 1. Odium in genere est aversio voluntatis ab eo quod representatur ut malum; nihil enim voluntatis potest odire, nisi sub specie mali, & nihil amare, nisi sub specie boni, licet in re non sit tale. *Hinc patet*, quid specie sit Odium Dei, & proximi, nimis odio aversio voluntatis à Deo, vel proximo sub specie mali, seu nocivi representato.

Opponit: Si solum malum potest odio haberi, quomodo potest quis odire Deum cum ille sit summibonus?

Explicat hoc S. D. art. 1. dicens: quod Deus, ut est in se, non possit odio haberi, bene tamen secundum quosdam effectus, qui repugnant inordinatæ, & per peccatum depravatas voluntati, ut sunt inficiatio peccata, cohibitory peccatorum per Legem divinam, quos effectus vitia voluntatis attingit ut sibi malos, molestos, &c.

Resp. 2. Odium est duplex. *Unum* abominationis, *alterum* inimicitæ. *Primus* est aversio voluntatis ab aliquo, in quantum mihi, vel alteri, quem a malo manus apprehendit. *Secundum* est, qui volo malum alteri persona, ut illi male sit. Et per utrumque potest homo excedere in Deum, & in proximum. In Deum; si enim averseatur dictis effectus: ut sibi malos, est. Odium abominationis in Deum; si Deo optet malum, v. g. ut desistatur a suis omnipotenti, ut desinat esse, est Odium inimicitæ in Deum. Idem proportionabiliter dicitur de proximo, ut si voluntas eum attingat ut sibi nocivum, vel ei optet malum.

Sed si proximus nequam est, nonne licet eum odio habere?

Licet quod nequitiam, non quoad naturam, seu personam, ut explicitum est supra.

QUÆRO II. Odium Dei estne peccatum, & quidem omnium gravissimum?

CV. Resp. *Affirm.* cum S. D. art. 2. *Rationem dat*, 1. Optimo opponitur pessimum, ut patet per Philos. in 8. Ethic. Sed odium Dei opponitur dilectioni, in qua consistit optimum hominis. Ergo odium Dei est pessimum peccatum hominis.

2. Defecus peccati consistit in aversione à Deo; Sed hac aversio maior est in odio Dei quam in aliis peccatis. Ergo *Min. prob.* Quod est per se, magis est eo, quod est secundum aliud: Sed aversio à Deo in odio peccati importatur per se, in aliis autem peccatis quasi participative, & secundum aliud. Ergo.

Min.

De Correctione fraterna.

Min. prob. Per odium Dei homo avertitur à Deo, secundum se, & directè, in aliis autem peccatis, puta, cum aliquis forniciat, non avertitur à Deo secundum se, sed secundum aliud, in quantum scilicet appetit inordinatam delectationem, quæ habet annexam aversionem à Deo. *Ergo.*

Opponit 1. Omnia gravissima sunt peccata in spiritu. S. utpote irremissibilia. Sed inter ea non est odium Del. *Ergo.*

Ratio: Peccatum consistit in elongatione à Deo: Sed infidelis utpote non habens cognitionem Del, magis est elongans ab eo. Ergo infidelitas est peccatum.

Ratio: Odium non est maximum peccatum: Sed Deus solum odio habetur ratione effectuum, scilicet peccatorum. *Ergo.*

Hec omnia solvit S. D. art. 2. cit. Ad 1. ait: Sicut Greg. dicit: Aliud est bona non facere, & aliud est bonorum odisse datur; sicut aliud est ex precipitatione, aliud ex deliberatione peccare: *Ex quo* datur intelligi, quod odise Deum, omnium bonorum datorum, sit ex deliberatione peccare, quod est peccatum in spiritu. *Unde odium Del maximè est peccatum in spiritu.* Secundum quod peccatum in spiritu S. nominat aliquod genus speciale peccati. Ideo tamen non computatur inter species peccati in spiritu S. quia generaliter inventum in omni specie peccati in spiritu. *Hec S. D. Ex quo patet dist. 1.*

Ad 2. Major est vera solum de elongatione voluntaria. *Unde S. D. ait:* Infidelitas non habet rationem culpe, nisi in quantum est voluntaria. Et idem tanto est gravior, quantum est magis voluntaria. Quod autem sit voluntaria, provenit ex hoc quod aliquis odio habet veritatem, quæ proponitur. *Unde patet*, quod ratio peccati in infidelitate sit ex odio Del, circa cuius veritatem est fides. Et idem sicut causa est poter effetu: ita odium Del est majus peccatum quam infidelitas. *Hoc ibi.*

Ad 3. Major est vera solum de elongatione voluntaria. *Unde S. D. ait:* Infidelitas non habet rationem culpe, nisi in quantum est voluntaria. Et idem tanto est gravior, quantum est magis voluntaria. Quod autem sit voluntaria, provenit ex hoc quod aliquis odio habet veritatem, quæ proponitur. *Unde patet*, quod ratio peccati in infidelitate sit ex odio Del, circa cuius veritatem est fides. Et idem sicut causa est poter effetu: ita odium Del est majus peccatum quam infidelitas. *Hoc ibi.*

Ad 3. Major est vera solum de elongatione voluntaria. *Unde S. Thomas ait:* Non, quicumque odit peccata, odit Deum ponarum autem. Nam multi odint peccatas quæ tam tamen eas patienter ferunt ex reverentia divinae justitiae. *Unde S. Augustinus dicit lib. 10. Confess. cap. 28.* *Mala ponit Deus tolerari jubet, non amari. Sed* prorumpere in odium Del punientis, hoc est habere re odio ipsum Dei justitiam, quod est gravissimum peccatum. Ita S. D.

QUÆRO III. Odium proximi estne gravissimum peccatis in proximum commissis?

CVI. Resp. *Affirm.* considerando deordinationem peccati, non dama ex eo secura.

Declarat: hoc S. D. art. 4. Peccatum, quod in proximum committitur, habet rationem malorum ex duabus: 1. Ex deordinatione peccantis. 2. Ex nocummodo quod inferunt ei, contra quem peccatur, ut patet in homicidio, furto, adulterio, &c. Primo modo odium Del est majus peccatum, quam exteriores actus, qui sunt in proximi nocummento, quia per odium maximè, & ratione sui deordinatur voluntas; actus vero exterius tantum sunt peccata, quia procedunt à quadam odio interiori, saltem virtuali, nec sunt peccata, si voluntas non sit deordinata, puta, cum quis ignoratur, vel zelo justitia, hominem occidit. Sed quantum ad nocummentum, quod proximo inferitur, peccata sunt exteriora peccata, quam interius odium.

QUÆRO IV. Estne omne odium proximi peccatum?

CVII. Resp. *sub dist.* Si fiat ex motivo desperatio, est mortale; si fiat ex motivo bono, v. g. ut quis ardentius Deum amet, ut Deum non amplius offendat, &c. peccatum non est.

Ratio: Quia in primo casu est contra Charitatem siue, non in secundo.

Quid si feminæ sapientiæ sibi optaret mortem, ut evadat sevitiama mariti sui, à quo durissime trahatur?

Dico: probabiliter esse quod mortaliter peccet, si fiat serio, & cum plena deliberatione.

Ratio: Tum quia non est dominus sive vita; tum quia delinquit contra Charitatem sibi debitam in materia gravi.

QUÆRO VIII. Licetne ob aliquod emolumentum temporale alterius mortem optare, saltem cum debita moderatione, ut si uxor marito, à quo durè trahatur, optat mortem ut à Deo ei infligendam?

CXI. Resp. Probabiliter negare.

Ratio eti: Quia ratione precepti Charitatis te-

ne*Explico ea intelligendo*, vel ut odise idem sit, ac postponere, relinquere, &c. vel ut sermo sit de affectibus inordinatis parentum, quibus nobis impedimentum sunt in progressu virtutum, sub qua ratione sunt peccatores, & iniqui, qui ut tales odio haberi possunt, & debent, juxta illud Ps. 138. *Perfecto odio oderam illas.*

Ratio 2. Omne odium inimicitæ proximi est peccatum.

Ratio: quia per hos desideratur alteri malum ut malum est quod semper recte ratione repugnat. *Ergo.*

Ratio 3. Odium etiam proximi per se, seu ex generatu est peccatum mortale.

Ratio: Quia opponitur Charitati. Dixerit per se, quia per accidens fit veniale. 1. Proprietas imperfectionem, ut, quia non est cum deliberatione perfecta. 2. Proprietas exigitudinis objecti, ut quia proximo operatur malum, sed leve.

QUÆRO V. Licetne de alterius malo gaudere, de bono dolere?

CVIII. Resp. *Sub dist.* Ex motivo aversionis, & displicientia personali illicitum est.

Ratio: Quia tale gaudium, & tristitia contrafruantur Charitati, nec aliquid possunt oriri, quam ex interno odio. Ex motivo honesto (quod omni aversione caret) non est illicitum, v. g. optare mortem prædoni, ut negotiatio fiat secura: agriputudinem peccatori, in convertatur ad Dominum: dolere, quod hominibus iniquis sit officium, quia male trahatur.

Ratio: Quia tale gaudium, & tristitia suum bonum latitium sumunt à motivo, ex quo eliciuntur, nec feruntur in malum proximi sub ratione mali, sed sub ratione boni: non enim desideratur mors prædoni, ut homicidium est, sed quatenus est causa quietis publicæ.

QUÆRO VI. Licetne proximo procurare malum justis de causa, & modis?

CIX. Resp. *1. sub. dist.* Ex ita aut motivo vindictæ est peccatum mortale, vel veniale juxta qualitatem odii, vel malo procurati.

Ratio: Quia licet causa sit justa, uti & modus, motivum tamen est malum, bonum autem consurgit ex integra causa, malum ex minimo defectu. *Hinc* Juxta sententiam justam ferens ex ira peccat mortali, licet non teneatur ad restituendum.

Ratio 2. Procurare proximo malum ex motivo rationabilis, non est peccatum, ut si procurando mean solutionem adducam proximum in debita, vel si solitatem punitionem malefactoris, licet enim is inde patiat dammum, non tamen sum illius causa.

Ratio: Quia utor iure meo, & quamvis tam cito non exegisset, si me non offendisset, tam rationabile motivum habeo exigendi, v. g. incommodum, quod patior ex detentione pecunie meæ, non decor vindicare exigendo, sed potius denegare beneficium, quod praestare non teneor.

QUÆRO VII. Licetne sibi optare mortem?

CX. Resp. *sub dist.* Si fiat ex motivo desperationis, est mortale; si fiat ex motivo bono, v. g. ut quis ardentius Deum amet, ut Deum non amplius offendat, &c. peccatum non est.

Ratio: Quia in primo casu est contra Charitatem siue, non in secundo.

Quid si feminæ sapientiæ sibi optaret mortem, ut evadat sevitiama mariti sui, à quo durissime trahatur?

Dico: probabiliter esse quod mortaliter peccet, si fiat serio, & cum plena deliberatione.

Ratio: Tum quia non est dominus sive vita; tum quia delinquit contra Charitatem sibi debitam in materia gravi.

QUÆRO VIII. Licetne ob aliquod emolumentum temporale alterius mortem optare, saltem cum debita moderatione, ut si uxor marito, à quo durè trahatur, optat mortem ut à Deo ei infligendam?

CXI. Resp. Probabiliter negare.

Ratio eti: Quia ratione precepti Charitatis te-

nemur vitam proximi præferre commodo nostro temporali. Et certè opposita sententia asserens, quod hoc non tam sit velle malum proximi, quam bonum inde securum, in præxi periculosa est, quidquid de ea sit speculativæ loquendo.

Not. Inter 65. Propositiones ab Innocentio XI. damnatas esse, & has: N. 13. „Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita aliquis tristari, & de illius morte naturali gaudere; illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicientia persona, sed ob aliquod tempore emolumentum. Et n. 14. Licitum est absolute desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patri, sed ut bonum cupientis: tis: quia nimur ob eventus est pinguis hereditatis. Et n. 15. Licitum est filio gaudere de parricidio parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingenitus divitias inde ex hereditate consecutas.

QUÆRO IX. Quid sentis de infimo, qui in doloribus clamat, conqueritur, tristatur, corpus agit?

CXII. Resp. 1. sub dist. Si illa externa corporis commotiones leves sint, & moderate, & absque ulla indecentia, nec demonstret aliquam amaritudinem spiritus, resignatione & regulæ rationis oppositam, non sunt peccata.

Ratio: Quia sunt effectus naturæ sensibilis, quos animus, eti pacatissimus, tegere non semper potest, prout vellet, multi enim Sancti in doloribus clamaverunt.

Resp. 2. Si motus illi sint nimis violenti, & coniuncti cum indignatione, sunt peccata, sed non nisi venialis.

Ratio 1. partis: Quia sic contrariatur virtutis patientiae, cuius est conformare animum ad moderandam tristitiam ex morbo provenientem.

Ratio 2. partis: Quia omnia illa non sunt nisi quidam excessus doloris, & tristitia per talia externa corporis manifestatus, qui mortalis esse non potest, nisi ratione scandali, aut alterius mali ex tanta impaciencia secuti.

QUÆRO X. Estne peccatum desiderare, vel procureare malum animalibus proximi? De quo S. Thom. hic q. 76. art. 2.

CXIII. R. 1. sub dist. Si fiat ex odio proximi, malum optatum referendo in ipsum, est peccatum mortale, vel veniale secundum qualitatem mali desiderati, seu procurati.

Ratio: Quia hoc est odio habere proximum in suis animalibus.

Resp. 2. Si fiat ex causa rationabilis, v. g. propter damnum, quod animalia inferunt, non est peccatum.

Ratio: Quia ad repellendum notabilem damnum possunt etiam occidi. Ergo, &c.

Resp. 3. Si fiat ex ira, & passione in ipsa anima, absque odio, vel damno proximi, tantum est veniale, ratione iræ inordinate, non ratione animalium.

Ratio: Cum enim hac homini sint subiecta, post illi odio habere, percutere, occidere pro libitu, secluso damno proximi. De his plura infra de imprecatio.

QUÆRO XI. Tencore in Confessione exprimere speciem mali, quod proximo optavi, vel de quo gavisus sum?

CXIV. Resp. Probabiliter affirmo, loquendo consequenter ad sententiam nostram supra de circumstantiis intra eandem speciem notabiliter aggravantibus. Et rationes ibi adductæ etiam hoc probant. Unde notabiliter gravius peccat qui alteri optat mortem, pestem, genennam, &c. quam qui ei optat amissionem aliquis animalis, vel etiam pecuniam eti in magna quantitate.

Discordia q. 37. Contentio q. 38. Utrobiique per 2. art.

QUÆRO XII. Discordia quid & quando peccatum est?

CXV. Resp. 1. cum S. Th. q. 37. art. 1. Discordia est vitium inclinans ad ordinatè ostendendum nostram voluntatem voluntati alterius præstare. Vel, Discordin est, quia quis voluntati alterius de bono dívino aut humano, cui debet consentire, scienter & ex intentione contrariatur.

Resp. 2. Discordia formalis, seu ex intentione talis, est peccatum mortale ex genere suo.

Ratio: Quia directè est contra concordiam Charitatis justa S. Th. Dixi ex genere suo, quia fit veniale propter imperfectionem actus, vel ex parte voluntatis, ut si sit motus primus discordie, vel ex parte materie, ut si sit in re levis; est autem res levis, quia non est necessaria ad salutem, v. g. non velle fugere mendacia mere officiosa.

Notantur dicunt in 2. definitione (ait Cajetanus) cui debet consentire, quia complectens discordie peccatum tollit concordiam, non quamcumque, sed debitam, quia scilicet ex debito est, aut esse debet inter proximum, & sive aut alium, circa bonum divinum vel proximi necessarium; quod si unus assisteret esse tale, alter contrariar opinetur, vel sentiat, ex discordia. Si enim quis nolit concordare cum proximo ad bonum supererogationis (puta, ad ingredientium simul Religionem) non spectat ad vitium discordie, quia ad hoc bonum non tenetur consenserent.

QUÆRO XIII. Contentio quid & quando peccatum est?

CXVI. Resp. 1. Contentio est vitium inclinans ad inordinatè altercandum. Nam S. Th. q. 38. art. 1. ait: Contendere est contra aliquem tendere. Unde sicut discordie contrarietatem quadam importat in voluntate, ita contentio importat eam in locutione.

Resp. 2. Contrarietas locutionis potest attendi dupliciter, ait S. Thom. ibidem: Uno modo quantum ad intentionem contendentis; si enim contrarieveritatis, est vituperabile; si falsitatis, est laudabile. Alio modo quantum ad modum, & sic considerandum est, in talis modus considerandi conveniat, & personis & negotiis, quia hoc est laudabile: vel an excedat convenientiam personarum & negotiorum, & sic contentio est vituperabilis.

Resp. 3. Si Contentio pugnat contra virtutem cognitam, quoad gravitatem peccati judicanda est iuxta naturam veritatis; hoc est, si veritas impugnata, est veritas Eidei, aut necessaria ad salutem aliquis, sive quantum ad animam, sive quantum ad corpus, sive quantum ad res, seu famam; & breviter, si veritas est talis, ut eius mendaciam esset perniciose. Contentio pugnans contra eam est perniciose, ideoque peccatum mortale; si vero non sit mendaciam perniciose, erit veniale ut explicat Cajet.

Hoc intelligitur de contentione formalis, seu de eo qui ex intentione pugnat contra veritatem: si enim fieret disputationis, vel exerciti gratia, est laudabilis, nisi forte esset excessus in modo, ac claramore, ratione cuius potest fieri peccatum veniale, immo mortale, si aduerset scandalum trahens ad mortale.

Schisma.

De hoc occasione Hæresis & Apostasie, ad quas Schismata prope accedit, alium est supra Tract. 6. Exam. 3. num. 58.

Bellum.

De quo S. Thom. quest. 40. per 4. art.

QUÆRO IV. Bellum quid & quotuplex, & qua ratione licitum?

CXVII. R. 1. Bellum est congressus plurium, vi & armis facta contra extraneos. Differit à dullo, quod hoc sit paucorum contra paucos, sive concives sint, sive

sive extranei: Item à seditione, hæc enim est plurium contra plures in eadem Republica.

Resp. 2. Bellum aliud est defensivum, quod assumitur ad injuriam (qua morales est in fieri) repellendam: aliud offensivum, quod assumitur ad obtinendam satisfactionem pro injuria jam illata.

Resp. 3. Utrumque bellum per se est licitum, Ita S. D. art. 1.

Ratio: Jure naturæ omnibus concessum est vim vi repellere. Ergo licitum est bellum defensivum. Dein, si non esset quandoque licium bellum inferre (quod est defensivum) posset Principes absoluti, seu Republica Superiori non agnoscentis alii impune inferre quamcumque injuriam: Sed hoc nemo admittit. Ergo

Dico in R. 3. per se: Quia bellum per accidentem potest, non licitum defectu conditionum requisitum ad bellum justum. Pro quo

Resp. 4. Tria requiruntur ad bellum justum, quæ assignat S. Thom. cit. art. 1. in c. Primo auctoritas Principis, cuius mandato bellum est gerendum. Non enim pertinet ad personam privatum bellum movere, quia potest jus suum in iudicio Superioris protegendi. Similiter etiam convocate multitudinem, quod in bellis oportet fieri, non pertinet ad privatam personam. Cum autem cura Reipublicæ commisit sit Principibus, ad eos pertinet Repuplicam tueri. Et sicut licite eam defendunt materialis gladio contra interioris perturbatores, dum puniunt malefactores, Rom. 13. Non sine causa gladium portat, minister enim Dei est, vindicta in iuram ei qui male agit: ita etiam ad eos pertinet gladio bellico, Repuplicam tueri ad exterioribus hostibus. Tales Principes sunt Papa, Imperator, Rex Hispanie, Gallie, res publica v. g. Veneta, Superiori non agnoscentis.

Secondo: Requiruntur causa justa, ut spicile illi, qui impugnantur, proper aliquam culpan, impugnationem merentur, v. g. ut vindicare neglexerint, quod à suis improbè factum est; vel reddere quod per injuriam ablatum est.

Tertiù: Ut intentio bellantium sit recta, quæ scilicet intenditur, vel ut bonum promovetur, vel ut malum vitetur. Nam licet adiutorias iudicantis, & justa causa, si tamen intentio non sit recta, bellum est illicitum. Pro quo S. Th. citat. S. Aug. dicente l. 22. contra Faustum: Nocendi cupiditas, uliscendi crudelitas, implacatus & implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua sunt similia: hoc sunt quae in bellis jure culpantur.

Quarta ab aliis assignatur conditio, ut minimi in bellando debent servetur modus, ut ne parti contraria alia inferiorum dama, nisi que necessaria sunt ad omnimodum satisfactionem pro injuria illata, & expensis tali bellis tempore factis. Item ut media, quae in bello adhibentur, non præjudicent Religioni, Justitiae, Charitati, &c. Item ut ante bellum petita fuerit satisfactio, & à parte adversa negata.

Assigna quasdam injurias notabiles, quæ sunt ipsis bellis causa, satisfactione perita, & denegata.

CXVIII. Dico: Sunt 1. Demagatio innoxia transitus & similius, quæ jure Gentium debentur omnibus; sicut enim quilibet privatus potest transire per terrum agrum, si is habeat servitutem via publica, ita & gens ex æquitate & jure communis humanæ societatis per vias publicas alterius Regni. 2. Pretiosa Principis detenta. Civitas invasa, etiam parva ob periculum amittendi majora. 3. Suppetit latæ inimicis. 4. Publica Principis contumelia. 5. Rebello Subditorum. 6. Heresis Subditorum. 7. Defensio malefatorum, ut ne peccas huant. 8. Fredus violatus. 9. Negatus locus prædicationis veræ Fidei.

Oppono 1. contra R. 3. & 4. Matth. 26. Christus dicit: Omnis, qui acciperit gladium, gladio peribit. Ergo bellum non est licitum.

2. Bellare contrariatur divino præcepto. Ergo Probat. Matth. 5. dicitur: Ego autem dico vobis, non re-

sister malo. Et Rom. 12. Non vos defendantes, Chari-
tissimi, sed date locum ire. Ergo.

3. Quod contrariatur virtuti, est peccatum: Sed bellum contrariatur virtuti, nimisrum paci. Ergo est peccatum.

Hæc solvit S. D. art. c. ad 1. Sic ut Aug. dicit: „Ille accipit gladium: qui nulla superiori, aut legi, timo potestate, aut jubente, vel concedente in sanguinem alienus armatur; qui vero ex auctoritate Principis, vel Judicis, si sit persona privata, vel ex zelo justitiae, quæ ex auctoritate Dei est, si sit persona publica, gladio uitetur, ipse non accipit gladium, sed gladio ab alio sibi commiso uitetur, unde ei pœna non debetur. Nec tamen etiam illi, qui cum peccato utuntur gladio, semper perirent, quia pro peccato gladii aternaliter puniuntur nisi penitentia. Ita S. D.

Ad 2. R. eodem modo. Alia R. videatur in S. Th. ibid.

Ad 3. Min. est vera de bello injusto. Unde S. D. ad 3. ait: Etiam illi qui justè bella gerunt, pacem intendunt, & ita paci non contrariantur nisi male quam Dominus non venit, misere in terram, ut dicunt Matthe. 10. Unde Aug. dicit: non queritur Pax, ut bellum exerceatur, sed bellum geritur, ut pax acquiratur. Esto ergo bellando pacificus, ut eos quos ex pugnas, ad pacis utilitatem vincendo perdicas. Hæc ibi.

Not. Si ex bello injusto faciliè prevideantur evenitura dama longè excedentia estimationem rei debitæ, fit illicitum. Hinc boni Principes, etiam Superiori non agnoscentes, solent assumere alium Principem ut Judicem compromissarium, aut arbitrium, & non cruento bellū vindicare ius suum.

QUÆRO XV. Licetne in bello justo hostes spoliare, occidere, in servitutem redigere etiam innocentes?

CXIX. Resp. 1. In bello justo tam defensivo, quam aggressivo licitum est horribus (etiam parta victoria) usque ad plenam satisfactionem inferre dama, ut arces destruere, provincias occupare, reos occidere.

Ratio 1: Quia hic est finis beli.

Resp. 2. Licitum est in bello justo hostes bonis suis spoliare etiam innocentes, si sint pars Reipubl. delinquentes, & maxime illi bonis, quibus hostes contra justum bellum gerentes possunt utili, ut sunt arma, equi &c.

Ratio 2: Quia horum bonorum spoliatio est justa quodam defensio.

Resp. 3. Aliis bonis innocentes spoliari possunt per accidentem, in quantum hæc spoliatio est necessaria ad consequendum finem beli. Hinc juxta mandatum, vel voluntatem explicitam, aut implicitam Beli-Ducis in bello justo possunt milites fruges destruere, pagos eventre, urbes spoliare.

Ratio 3: Quia sunt executores justæ sententie & vindictæ.

Resp. 4. In bello justo per accidentem, seu indicet, ac præter intentionem interdum licite occidunt innocentes, ut si Civitas alteri capi, vel hostis alter prælio vinci non possit, Hinc tures, ac monisti tormenta, vel supposito pulvere eventur, quamvis certo constet quosdam innocentes fore occidentes.

Ratio 4: Quia sunt executores justæ sententie & vindictæ.

Excipio, si Dux, ad parandum hosti, id vetet, tunc enim dama inferentes peccant contra justitiam, & tenentur ad restitutum, quia tunc hostis retinet in sua bona uti ante.

Resp. 4. In bello justo per accidentem, seu indicet, ac præter intentionem interdum licite occidunt innocentes, ut si Civitas alteri capi, vel hostis alter prælio vinci non possit, Hinc tures, ac monisti tormenta, vel supposito pulvere eventur, quamvis certo constet quosdam innocentes fore occidentes.

Probat hoc praxis piorum, ac prudentum. Supponitur autem, quod numquam id licet per se, & ex directa intentione; Republica enim non habet dominium in vitam subdit, sicut habet in bona temporalia, sed solus Deus. De quo alibi.

Quos intelligi per innocentes?

Intelligo Ecclesiasticos, qui nec sunt pars populi, nec tractant, arma vel consilia belli. Item pueros, ac mulieres, simplices rusticos, & externos, casu ver-

san-

santes inter hostes, & armis eos non juventur.

Quid si in urbe capta sint multi innocentes, & pauci nocentes?

Dico: Non licet expugnare eos cum periculo innocentium.

Ratio: Quia major pars trahit ad se minorem.

Nat. quod etiam obsides dati, licet ex parte dantis fides sit violata, non possint occidi, in causa belli sint innocentes: possunt tamen captivari, immo & (si infideles sint) in servitutem redigi; si autem innocentes, & adiutio culpa morte digna, possunt occidi.

Resp. 5. Stando in jure Gentium in bello justo licet captivare hostes, immo & eorum infantes ratione carentes.

Ratio: Quia infantes computantur inter bona no-centum & Republicam, contra quam justè bellatur.

Resp. 6. Infideles, id est, non baptizatos, uti & Fidei apostolos, contra Regem Christianum bel-lantes, licet redigere in servitutem.

Ratio: Quia dispensatio in jure Gentium de non efficiendo mancipia inter Christians in bello justo captivos (Christiani enim à Christians capi, solam detinentur, usque dum pecunia redimantur) facta est in favorem Fidei: sed hanc non habent infideles, & Apostate eam relinquuntur. Ergo.

Quid si inter hos sint innocentes, cogniti quatales?

Dico, non fieri mercia licet sint adulti, benè tamen innocentes ratione carentes ob rationem ante datam. Et hoc præsentium, si Belli-Dux tulisset penam, si quis rebellet, etiam ipsorum infantes mancipia futuros.

Quid sentis de reis, seu nocentibus justo bello capti?

Dico: Possunt, spectato rigore justitiae: sed charitas exigit, ut salvo bono communi Belli-Dux sanguini parcat.

Dixi, salvo bono communi. Si enim contra hostes valde peripherias securities alter obtineri non posset, vel damnati, aut convicti essent de magno crimine, v. g. perduellionis, aut laesa Majestatis, occidi possunt.

Servi in bello etiam justo capti possunt fugere?

Affirmo: Sicut alibi docetur de justè incarcerato.

QUÆRO XVI. Spolia à militibus captae cujus sunt?

CXX. Ante R. *Suppono* 1. quod si alibici sit motus, ut omnia spolia defterantur ad Duceum, ut is ea pro meritis distribut; illam meritorum servandum esse.

Suppono 2. Questionem esse de bonis mobilibus, & immobilia pertinere ad Principem, cum haec tamem differentia, quod si inter ea sint aliqua ab hoste (qui auferuntur) injuria possessa, restituenda sint primis Dominis, si illi non sint hostes. Haec suppositus

Resp. verbis S. Th. infra q. 66. art. 8. ad. 1. Circa predam distinguendum est: Quia si illi, qui deprendant hostem, habeant bellum justum, ea quae per violentiam in bello acquirunt, eorum effectiuntur, & hoc non habet rationem rapinae: unde nec ad restitutionem tenentur, quamvis possint in acceptione prædicta, justum bellum habentes peccata re propter cupiditatem ex prava intentione, si scilicet non propter justitiam, sed propter predam principalius pugnant. Dicit enim August. in lib. de Verb. Dom. quod propter predam militare peccatum est. Si vero illi qui predam accipiunt, habeant bellum iniuriam, rapinam committunt, & ad res, titutionem tenentur. Hoc S. D.

Ex quo patet, quod bona mobilia in bello justo in predam capta non computentur in satisfactionem rei, pro qua bellatur, sed fiant capientium, postquam ad locum tuum delata fuerint. Ita enim Iure Caesarum statutum est, & videtur esse re boni communis, tum ad lites vitandas, tum ad milites amandos.

Excipiunt bona, quæ gaudent jure postlimi-nari, v. g. bestie, boves, equi, naves, & currus vehementes commeatam; si hostis, v. g. Turca, talia rapiat, per nos mites vero recuperentur, debent reddi illis, quorum ante erant. Pro quo ex Sylvestro.

Ratio: Postliminium esse jus, quo restituitur aliqui res usucapta, vel praescripta, quam propter capti-vitatem, vel servitutem amiserat, à qua reversus est. Ius postlimini est: ius amissæ rei recipienda ab extraneo in statum pristinum restituenda, moribus, legibusque constitutum, ut, si quis aliqua perdidit in bello, illi restituuntur, si postea recipiantur.

QUÆRO XVII. Potestne Princeps tuti con-scientia circa indicitem bellum, ejusque prosecu-tionem sequi sententiam probantem, ac militi securam relata probabilitatem? Et quid agendum militi in ca-su quo est dubium de justitia belli?

CXXI. Resp. r. ad 1. partem Quæsiti probabi-litas negative.

Ratio: hujus patet in Tract. 2. Exam. 3. n. 33. Resp. 2. Miles quicunque, sive officiales, sive gregarius paratus bellare in bello justo & injusto, est in malo statu.

Ratio: Qui amat periculum, peribit in illo: Sed talis exponit se periculo peccati mortalis. Ergo. Intelligitur autem resolutio, si ex parte ejus, contra quem moverat bellum, etiam sit sententia probabilius. Hinc inter Christians justa bellum indicendi causa debet, omnibus recte ponderatis, saltem moraliitate loquendo esse certa & evidens.

Si causa sit dubia, & agatur de re ab alio posse-sa, melior est conditio possidentis, nec potest per bellum possessione spoliari. Si res à neutro sit posses-sa, debet per Jurisperitorum sententias dubium deci-di. Si eterque habet æquæ multos per se sentientes, debet res dividiri, si divisibilis sit: vel sors mitti, si dividii nequeat.

Resp. 3. Miles dubitans de justitia belli, si sit subditus Princeps bellantis, aut ab eo conductus, te-neat practice dubium deponeare & bellare.

Ratio: Ad militem, si alias non sit Consiliarius, non pertinet examinare causas belli, sed habet se ut Lector qui exequitur sententiam Judicis, ut at noster de la Cruz, nec Princeps cuius militia tenetur rede-re rationem bellii. Vide de Conscientia dubia in Tract. 2. Exam. 1.

Resp. 4. Alii, qui non sunt subditi Princeps bellantis, nec ab eo conducti, si de justitia belli dubitant, non possint in eo bellare.

Ratio: Quia non tenentur obediere, ut patet,

cum stipendum non accipiunt, nec subditi sint; & alias bellando se exponent periculo peccati mortalis in irrogatione dannorum.

CXXII. Potestne dari bellum ex utraque parte justus?

Dico, impossibile esse per se loquendo. Quia juxta Dialeticos ex duabus propositionib[us] contradic-toris una necessario est falsa. Potest tamen esse per accidentem, propter invincibilem ignorantiam juris alterius partis.

QUÆRO XVIII. Teneturne Princeps oblatâ justa satisfactione, à bello (licet jam ceptum sit) de-sistere?

CXXIII. Resp. Probabiliter affirm. *Ratio:* Quia sublata injuria & actione, non restat belli causa: Sed juxta Juristas per dignam satisfactionem tollitur injuria & actio. Ergo.

Quid si illi, qui bello impugnatur, Principi bellanti iniuriantur injuriam valde atrocem, v. g. pa-trem, fratrem, aut alium propinquum contra omnes ius occidendo?

Sentiant nonnulli DD. quod in hoc casu Princeps offensus non tenetur à bello cessare, nisi oblatâ satisfactione esset de summo rigore justitia, sic ut non tantum compensaretur totum interessum, sed & nocentes neci darentur. Verum alius Canonista &

Theo-

Theologis sanior merito videtur sententia, dicens & hoc punctum esse moderandum ex equitate, & pio arbitrio boni Principis, considerando maxima dannum, quæ ex bello pululant, ne peccetur contra verba S. Aug. allata num. 117. in tercia conditione justi belli.

QUÆRO XIX. Licetne Principi Christiano in auxiliu vocare infideles, v. g. Turcas, vel in bello eos juvare?

Hec Q. resolute est in Tract. 7. Exam. 3. n. 46.

QUÆRO XX. Estne Clericis, & Episcopis liciti-um bellare?

CXXIV. Resp. cum S. Th. art. 1. negativ. *Ratio:* S. D. est: Bellica exercita hominem maximè à divinorum contemplatione avertunt, & ad humani sanguinis effusione tendunt. Ergo non licet spiritualibus personis, nisi in art. necessitatibus. Unde Apost.

2. Tim. 2. *Nemo militans Deo implicat in negotiis sa-cularibus.* Et (ut arguit S. Thom. in Sed cont.) Matth. 26. Petro in persona Episcoporum & Clericorum dicuntur: *Converte gladium tuum in vaginam.*

Oppono 1. Episcopi, & Clerici tenentur defendere res suas oves: Sed id nequeunt sine arms. Ergo is uti possunt.

2. Episcopis & Clericis licet alios ad bellandum inducere. Ergo & bellare. Quod enim quis facit per alium, per se ipsum fecisse censeatur.

3. Quod secundum se est honestum, Praelatis & Clericis non est illicitum: Sed ut dictum est, bella-re quandoque est honestum, immo meritorum. Ergo.

Hec omnia solvit S. Th. art. 2. ad 1. *Min.* est vera de armis spiritualibus. Verba S. Thom. sunt: *Praelati debent resistere non solum lipsi, qui spiri-tualiter interficiunt gregem, sed etiam raptoribus & Tyrannis, qui corporaliter vexant, non autem materialibus armis in proprio persona utendo, sed spiritualibus, quae sunt salubres admonitiones, de-votio orationes, contra pertinaces excommunicationes sententia.*

Ad 2. dist. Cons. Ergo eis licet bellare physique, N. moraliter, C. Cons. Verba S. D. sum ad 2. Prae-lati & Clerici ex auctoritate Superioris possunt inter-esse bellis non quidem ut ipsi propriæ manus pugnant, sed ut justè pugnantibus spiritualiter subveniant suis extortionibus, absolutionibus, & aliis spiritualibus subventionibus. Sicut & in veteri Legi mandabatur Ioseph 6. quod Sacerdotes sacris buccinis in bellis clan-gerent, quod autem aliqui propriæ manus pugnant, abusioneis est. Et ad 3. ait: *Ad Clericos pertinet dis-ponere & inducere alios ad bellandum bona justa.* Non enim interdicuntur eis bellare, quia peccatum sit, sed quia tunc exercitum eorum persona non congruit.

Ad 3. N. maj. Nam (ut ait S. D. ad 4.) actus matrimonialis secundum se est honestus & meritorius & tamen virginitatem voventibus redditur damnabiliis proper obligationem ad maius bonum. *Vel dist. maj.* Nec hoc est illicitum secundum secundum, C. ratione conditionis personæ, N. Exciptur aliqui casus.

1. Si sint Clerici, v. g. Episcopi habentes dominium temporale cum auctoritate indicendi bellum, hi enim bellum indicere, & pro eo dicunt instituire possunt, non tamen semper ex ipso propriis manus pugnare, 2. Possunt pugnare ex dispensatione Papæ, quia prohibito solidum est juris humani. 3. Si Clerici non possint vitam tueri altera quam pugnando. 4. Si per Clericorum pugnam Civitas possit conservari, vel ex ea pendeat victoria in bello justo. 5. Si Clerici sine notabili sui periculo possit pugnando eripere inno-centem.

QUÆRO XXI. Clerici spiritualibus mediis mi-litibus assistentes, gaudente hostium spoliis?

CXXV. Resp. affirm. *Ratio:* Juxta Reg. Juris. Qui sentit onus, sentit & commodum: Sed dicti Clerici sentiunt onus belli, eius periculis se expo-nentes, suntque pars exercitus. Ergo etiam sentire debent commodum spoliis. Et quavis hoc ita sit, sedulo tamen cavere debent scandala pusillorum, & ne no-tentur labo avanti.

Postulante ipsi Clerici ab hoste spoliari?

Dico, non posse, si in bello per se ipsos non pugnant.

Ratio: quia ipsi, eorumque bona gaudent privi-legio immunitatis Ecclesiasticae.

Postulante in bello justo Ecclesie devastari, di-tui, incendi?

Dico: Per se & ex intentione directa non pos-sunt, ob rationem mox datam: bene tamen per acci-dens, si Victoria aliter obtineri non possit. Et hoc solum verum est de Ecclesie in castellaris, seu instar Fortalitii munitis, ut ex iis hosti vis inferatur, licet exinde etiam per accidentem sequatur concrematio imaginum & similitum.

Sed quid si tempora essent fortificata, seu incas-tellata precise pro defensione personam Ecclesiarum, aut aliorum innocentium, aliter se detinere non valentum?

Dico: Non posse diru, vel incendi ob rationem ante datam: attamen arma & tormenta bellica ibi collecta, possunt abducni ne hosti serviant. Hac omnia supponunt justitiam belli.

QUÆRO XXII. Licetne in bello justo uti in-sidias?

CXXVI. Resp. sub dist. cum S. Thom. art. 3. sic discurrent: *Incidit ordinantur ad fullendum hostem.*

Dupliciter autem aliquis potest falli ex facto, vel dic-to alterius. Uno modo ex eo quod ei dicunt falsum vel non servatur promissum, & istud semper est illicitum. Et hoc modo nullus debet hostes fallere.

Sunt enim quadam iura bellorum, & federa-tiam inter ipsos hostes servanda, ut Ambrosius dicit in lib. de Officiis. Alio modo aliquis potest falli ex dicto, vel facto nostro, quia ei propositum, aut in-tellec-tuum non aperimus. Hoc autem facere non tene-mur. Quia etiam in doctrina sacra multa sunt occul-tanda, maximè infidelibus, ne irrideant, secundum illud Matth. 7. *Nolite Sanctum dare canibus.* Unde multo magis ea, quæ ad impugnandum inimicos paramus, sunt eis osculanda. Unde inter cætera docu-menta rei militaris hoc præcipue ponitur de occul-tandis consilii, ne ad hostes perveniant; ut pates in libro Strategatum Francorum. Et talis occultatio pertinet ad rationem insidiarum, quibus licitum est uti in bellis justis. Nec propriè hujusmodi insidiae volentia fraudes, nec justitiae repugnant, nec ordinatis voluntati. Esset enim inordinata voluntas; si al-lquis vellet nihil sibi ab aliis occulatur. Hec S. D.

Idem in Sed Conta probat ex S. August. dicente in lib. 83. Quest. Cum justum bellum suscipitur, ut aperit pugnat aliquis, an ex insidias, nihil ad justitiam interest. Et hoc probat auctoritate Domini, qui mandavit Ioseph, ut insidias poneret habitatibus civitatis Hai, ut habetur Ioseph 8.

QUÆRO XXIII. Licetne bellare in die festo?

CXXVII. Resp. Licit, si sit necessitas. Ita S. D. art. 4. sic discurrens: Observatio festorum non im-pedit ea, quæ ordinantur ad hominis salutem etiam corpoream. Unde Dominus arguit. *Judæos dicens Joan. 7. Mibi indignorū quia totum hominem salutem feci in Sabbatho?* Et inde est, quod Medici licet pos-sint medicari homines in die festo. Multo autem magis est conservanda salus Reipublicæ, per quam impeditur occisiones plurimorum, & innumer-a malorum unius hominis. Et ideo pro tuitione Reipub-licæ fidelium licitum est justa bella exercere in diebus festis, si tamen hoc necessitas exposcat. Hoc enim esset tentare Deum si quis imminente tali necessitate velleret à bello abstinerre. Sed necessitate cessante non es licitum bellare in diebus festis propter rationes adductas, quia festa per se sunt ordinata ad vacandum divinis. Hec S. D.

QUÆRO XXIV. Potestne Princeps sine subdi-torum consensu damna per bella illis illata remittere in tractatu pacis? Et quid in specie sentis de damnis Ecclesiasticis?

CXXVIII. Ante R. Not. per damna hic non intelligi impensis, sed devastationes, & similia. *Hoc notato*

Resp. 1. Si Princeps subditis invitatis gesserit bellum injustum, tenetur etiam de suo, resarcire damna.

Ratio: Quia omnis, qui damnum dedit, compensare tenetur.

Resp. 2. Si bellum fui justum, tenetur omnem movere lapidem, ut subditis damna compensentur. Si vero damni non remissi, non possit obtinere pacem, que tamen Reipubl. sit valde necessaria, potest etiam contra subditorum voluntatem damna remittere.

Ratio: Qui sic remittendo utiliter agit pro subditis, & bonum commune promovet, quod Principi ex officio incumbit.

Resp. 3. Princeps Laicus, seu Sacerularis sine consensu Ecclesiae non potest remittere damna illata Ecclesiae.

Ratio: Quia de bonis Ecclesiarum disponere est extra spem eis eius.

QUEIRO XXV. Estne fedus, seu fides hostium infidelis, vel heretico servanda?

CXXIX. Ante R. Suppono sermonem esse de fodere quod ex objecto suo bonum est; si enim est malum, non est obligatorium. Item Questionem esse de fide publica, id est, data à Principe, Republ. Communitate, &c. si enim sit fedus a publico initum cum privato, vel aliena Republ. aut Principe, & cedat in prejudicium proprii Republ. vel Principis (cui privatus prajudicare nequit, & cujus jus in privatum pacis excipitur) potest dissolvi. Hoc supposito.

Resp. 1. Fides publica hosti, etiam iniuste vexanti, seu iniustum bellum gerenti dabo, est servanda, licet danti sit perniciosa. Ita S. Th. hic art. 3. in c. ex S. Ambros. dicente: *Sunt quedam jura bellorum, & faderis etiam inter ipsos hostes servanda.*

Ratio: Tum quia hoc est de Jure Gentium, tum etiam quia alia nulla pax, aut societas in humano genere subsistere posset.

Resp. 2. Fedus à duobus Principibus Catholicis inter se initum non potest Pontifica auctoritate per dispensationem, aut juramento relaxationem dissolvi directe.

Ratio: Quia Pontifex directe non potest annulare ea, quae sunt Juris Gentium.

Resp. 3. Si fedus illud successu temporis cedat in magnum detrimentum Ecclesie, potest Papa ex plenitude potestatis sua illud rescindere indirecte, nimirum, vel alteram partem compellendo, ut obligationem Ecclesie nocivam remittat; vel si nolit, prout auctoritate sicut relaxando.

Ratio: Quia reges & Principes qui se Ecclesia Catholica filios profiterent, federa inter se ineuntes, censentur, involvere hanc conditionem, si non cedat in Ecclesie perniciem.

Resp. 4. Si Princeps, seu Rex Christianus fedus publicum in eum cum infidelibus, id est, cum non baptizatis, v. g. Turcis, illud Papa nec directe, nec indirecte relaxare potest.

Ratio: Papa nihil potest facere, quod cedit in damnum, & contemptum Ecclesie: Sed hoc cederet in damnum Ecclesie. Ergo, *Max. pro. Religionis Catholicae*, ejusque Princeps nihil magis damnosum, ac indecum est contra omnium Gentium Iura, quam violare federa, & fidem publice datam, cum auctor Fidei nostra sit ipsa veritas, & veracitas per essentiam, nec fallere, nec falli valens, cuius nomen extinde apud omnes alias Nationes multum blasphematur. Ergo.

Si posset esse, quod illud fedus postea cedat in perniciem Ecclesie, à quo tunc sperandum, & pertendum auxilium?

Dico, ab eo qui dixit: *Ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi*, qui est summus Ecclesie (quam ipse supra petram aificavit) Rector & Defensor; qui non vult fieri mala ut veniant bona, quod tamen in eis fieret, quia perfida, seu violatio fidei dat peccatum est,

Resp. 5. Idem dicendum est de fide publica à Catholicis data hereticis, quandiu ipsi fidem servare sunt parati.

Ratio: est eadem, quae ante. Et militat contra hereticos blaterantes, docere Catholicos, hereticis fidem servandam non esse, sed cum consensu Papae eam posse violari, qua de causa ipsi in omni feedere cum Catholicis initio excludi volunt. Pontificiam relaxandi facultatem.

Opponit: Hæretici de jure ratione Baptismi sunt subjecti Jurisdictione Ecclesie. Ergo ab ea possunt compelli, ut remittant fidem datum, qua cedit in Ecclesie damnum: vel si id nolint, potest per Ecclesiasticum relaxari.

Dist. Cons. Si illud compelli non cedat in majus Ecclesie damnum, & contemptum, C. secus. N.

Opponit: Ipsius hereticus: *Joannis Hussio à Concilio Constantiensi datum fuit Salvus Conductus*: Sed illi fuit ab ipsis violatus. Ergo.

Ad hoc N. maj. que probari non potest. Salvum Conductum Hussio dedit Sigismundus Imperator, sed eum non violavit.

Ratio: Hussius post Salvum Conductum arrivauit fugam à Casare sub pena capitis ei vetitam. 2. Salvum Conductus Hussio erat datum in forma Juris communis, id est, salva iustitia, qualiter ipsa Synodus Ses. 6. Hieronymo Pragensi dedit omnem Salvum Conductum à violencia, iustitia semper salva. 3. Protestas secularis, ut potest inferior non potest dare Salvum Conductum, qui prajudicet Ecclesiasticum, ut non possit inquirere de erroribus Personarum, & procedere contra pertinaces, ut declaratur in ipsa Synodo Ses. 19.

Repressalia.

QUEIRO XXVI. Sunte licita? Et quid sunt?

CXXX. Resp. 1. Repressalia dicte sunt à re, & prehendo, quasi iteratae apprehensiones, non explicit Sylvester, sicut cum quis apprehendit res alienas illius, qui apprendit suas. Et sumitur pro actuali apprehensione, vel pro auctoritate, quam Princeps vel Republ. subditis iniustum damnum passus facit invadendi terram, & occupandi bona eorum, qui damnificantur, usque ad justam damni compensationem.

Resp. 2. De potestate concedendo repressalias eodem modo disserendum est, ac de potestate incidenti ac gerendi bellum, quam dictum est esse in solo Principe, vel Republica, Superiori non agnoscente. Idem est de causa eas concedendi.

Ratio: Quia Repressalia sunt quedam species bellii.

Resp. 3. Repressalia non sunt licita, nisi magna adiutia necessitas, uel de bello dictum est, & illi qui Communianti (qua damnum intulit), praestet, fuerit monitus de facienda, vel imperanda satisfactione, & recusaverit.

R. 4. Repressalia concedi vel extendi nequeunt contra personas Ecclesiasticas, aut bona eorum: & hoc sub pena Excommunicationis latè sententia in personas singulares; Interdicti vero in Communione, nisi talis presumptam licentiam intra mensem post diem concessions, aut extensionis revocent. C. unit. de Injurias in 6. Idem scinduum est de aliis Privilegiatis, v. g. Ambasciatoribus, & aliis, quos nominat Sylvester V. Repressalia, §. 8.

Duellum.

QUEIRO XXVII. Quid, & quorūplex, ac licitum ne?

XXXI. Resp. 1. Duellum (Sylvester explicat) est quasi duorum bellum quod etiam dicitur monachum, id est, singularis, seu unius pugna, à mons, quod est unus; & machia, pugna. Est ergo singulare certame, seu deliberata duorum vel paucorum pugna ex condicione inita cum periculo lesions statutorum tempore, & loco.

Resp. 2.

Resp. 2. Diversi sunt fines, ob quos quis duellare posset. 1. Recreatio causa. 2. Ad ostendendas vires, vel artem. 3. Ut exploretur veritas rei dubiae, de qua litigatur in iudicio, vel extra. 4. Ad vindicandam injuriam.

Ratio: est illicium, & peccatum mortale iuxta tuitione & probabilitatem sententiam.

Ratio pro 1. p. Recreade se cum periculo mortis,

vel gravis lesionis sui aut proximi, est peccatum mortale, quod nemo negat. Ergo. Pro 2. p. est eadem ratio.

Pro 3. p. Tum quia esset intentio Deum: Tum etiam, quia omnino superstitiosum est, pro rea habere eum qui ab aliо superiori.

Ratio: est contra. Pro 4. p. Tum quia omnis privata vindicta est illicita, etiam sub mortali, dum est in re gravi, uti est in praesenti. Tum quia duello aquae possit succumbere ille, qui est injuriatus, quem qui injuriavit.

Ratio: est acceptare duellum pro defensione contra injustum invasorem, etiam occidente eum cum moderamine incipiatur tutela: si nimis aliter vita defendi nequeat. De quo infra Tract. 9. Exam. 2.

Ratio: Quia in eo casu non est proprii duellum, sed iusta defensio sui.

Ratio: Si ex causa publica, nimirum ob communitate bonum Republ. bellum finem, & securities at hostibus obtinendam, Belli Duces judicent magis expedire, ut bellum resolvatur in duellum, quale i. Reg. 17, fuit inter David, & Goliath, tunc licitum est ex communione sententia.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ratio: Es quibus patet, duo esse causas, in quibus duellum est licitum. Maxima vero difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famae, respectus, seu vitanda ignominiam, quam Nobiles vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditum illicitum, quod est concire se in periculum mortis sine sufficiencia causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3, est causa sufficiens.

Tum etiam, quia si ob fines in R. 4, dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimum, à fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum

Tract. VII. Examen VII.

Ad 2. dist. ant. Potest sacrilegè, *C. ant.* validè, & cum fructu, *N. ant.* & cons. Itaque si ante duelum prius quis confiteatur, & communicet, plus obest, quam pro sit, & novum sacramentum est. Nes cit justitia Dei patrocinium dare criminibus. Nec sur signo crucis se munit, ut prosperetur in furo.

Quid ergo provocatus respondet provocanti, ut honoris suo consulat?

Dico, responderem eum posse: Non recuso duelum ex timore, & dejectione animi, sed quia Deum offendere nolo, quia Dei, & Ecclesie Leges respicio: Vel paratus sum duellum acceptare, si divinis, & Ecclesie legibus non repugnaret. Vel Christiani nominis non est cruenta morte se aut proximum diabolu in sacrificio offere; vel perpetua infamie se expone quam incurruant duellantes. Ubicumque armis invasus fuero, armis me defendam, ut vita mea consulam. Generaliter adhiberi potest quacumque responsu, que non importat acceptationem formalis duelli.

Ex dictis variis resolvuntur Casus.

CXXXII. 1. Si viri pugna se excipiunt, vel alio instrumento non periculosu; vel etiam mulieres capillo invicem sibi evellendu; non est duellum.

2. Sicut nec rixa, qua concitat ex subita ira. Hinc eti grava peccatum sit, formaliter tamen duellum non est, si rixa in domo orta ex ira, etiam ex conventione statim in viam, vel forum vicinum pro-siliari, inchoatam rixam prosequentes, quia non est pugna perficie deliberata. Ad duellum ergo requiri-tur, ut inearit deliberata, & ut solet dicit, frigido sanguine, ac temperate sine cholera. Indubitate autem impetus animi tollit deliberationem perfectam.

3. Si quis ab aliquo sibi occurrere, & ad pugnam provocante acceptet, & statim sine interposta mora pugnat, eti graviter peccet, non tamen est formale duellum, quia non est ex condicione, vel in convento. Vide Not. post R. 5.

4. Si duellaturi ad pugnam jam parati strictis gladiis jam stent in praefixo loco, ex intervenient autem amicorum pugna impeditur, uterque incurrit excommunicationem Clementis VIII. ut patet, licet non eam quae est in Bulla Gregorii XIII. utpote dicunt, monachismi commissari, hac autem non committitur, ubi pugna non sequitur. Vide verba Conc. Trid. cit. de studiis duellum.

5. Ad 4. capitula possunt revocari actiones in Bullis prohibite, ob quas excommunications incurvantur.

BENEDICTUS XIV. EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam.

Destabilem, ac Divina naturale Lege damnatum Duellorum abusus, à barbaris gentibus, atque superstitiōs, non sine ingenti corporum, animarumque clade, in Christianam Rempublicam auctore Diabolo inventum, cum semper exercita sit, atque improbarit Ecclesia, tum praeceptu in eam curam studio, vigilian, ac zelo incubuerit Romani Pontifices, ut à Fidelium cœtu longissime arcerent. Nam ut antiquiora imitamus Prædecessorum Nostrorum Nicolai I. Cœlestini III. Innocenti II. Eugenii III. Alexandri III. Innocenti IV. aduersus singulares pugnas decreta, extant recentiores Apostolica Sedis Constitutiones, quibus Romani Pontifices Julius II. Leo X. Clemens VII. ad demum Pius IV. gravissimas penas antea statutas confirmarunt, aliasque de novo addiderunt, contra duellantes ex quacumque causa, etiam per Sacerdotes Regionum aut Locorum Leges forsitan permissa, adjecta infamia, bonorumque proscriptione, etiam adversus complices, ac particeps, & qualemque operam iisdem præbentes.

S. 1. Tridentina verò Synodus latam in eos excommunicationem extendit ad Imperatores, & Reges, Dukes, ac Principes, carerosos Dominos temporales, si locum ad Monomachium in terris suis concesserint, ac jurisdictione, & dominio loci, in quo duellum fieri permiserint, quem ab Ecclesia obtineant, eo ipso privatos declaravit. Committentes verò pugnam, eorumque Patrinos, excommunicationis, ac omnium bonorum proscriptionis, nec non perpetua infamia penam incurre statut; & si in ipsa confictu decesserint, Ecclesiastica sepultura perpetuo carituros decrevit.

S. 2. Cum vero prefatis saluberrimis Legibus judicialia dumtaxat, ac solemnia duella comprehensa, ac proscripta videarentur, piz memoria Prædecessor noster Gregorius Papa XIII. hujusmodi penas adversus eos omnes extendit, qui nedum publice, sed etiam privatum ex condicione, statuto tempore, & loco, Monomachium com-

De Duello.

miserint, etiamsi nulli Patrini, sive iudicis fuerint, nec loci securitas habita, nullæ provocatoria litteræ, aut denuniationis Chartulas precesserint.

S. 3. Denique felicis recordationis Clemens Papa VIII. etiam Prædecessor Noster, Apostolicas Romanorum ante se Pontificum Leges omnes, & penas in eis statutas, sua Constitutione, qua incipit *Illi vices*, Data xvi. Kal. Septembris anno MDXCII. disserit complexus, easdem extendit ad omnes non solum duello certantes, sed etiam provocantes, suadentes, equos, armis, commeatus præbentes, comitantes; Chartulas, Libellos, Manifesta mittentes, scribentes, vel divulgantes, aut quomodolibet circa ista cooperantes; Socios, Patrinos, de industria spectatores, fautores, crimini demini participes, illudque permitentes, vel, quantum in ipsis est, non prohibentes, ac delinquentibus veniam, & impunitatem concedentes, quique se prædictis quoquomo immiscuerint; etiam neque pugna effetus, neque accessus ad locum sit subsequitur.

S. 4. His tam sapienter, tam apter, atque perspicue ab Ecclesiæ, & ab Apostolice Sede constitutis, dubitari jam nullo modo posse videbatur, quin duella omnia tam publica, quam privata, & naturali, & Divino, & Ecclesiastico jure, prorsus illicita, vetita, atque damnata censeri deberent. Sed nonnulli earum Legum interpretes, per benignitatem speciem humanis, pravisque cupiditatibus plus aquo faventes, Apostolicas Sanctiones ad corrupta hominum judicia infectantes, ac temperantes licere, docerunt, *Viro Equestri duellum acceptare, ne timiditatis apud alios incurrat: Has esse defensione octuaria, vel ipsius Clericis, ac Religiosi tueri bonorem, dum alia declinanda columnæ via non suppetat, propulsare damna, que ex iniqua Judicis sententia corù imminent; defendere non solum que possidentis: sed etiam ea, ad quæ juxta inchoatum babemus, dum alia via id atque non valeamus: Quas quidem assertiones dulilius faventes, Apostolice Sedes censura notavit, rejecit.*

S. 5. Et nihilominus extiterunt quam proximè recentiores alii, qui etsi duella, vel odii, vel vindictæ, vel honoris uensi causa, vel leviori momenti res, fortunatus servandi, fateantur illicita; alii tamen in circumspecti, & casibus, vel amittendi Officii, & sustentationis, vel denegata sibi a Magistratu justitia, defensionis innoxio titulo, ea facere pronunciant. Laxas, & perculi plenas opiniones hujusmodi, ex vulgatis eorum Libris ad Nos delatas, ubi prima accipimus, earum examen nonnullis ex Venerabilibus. Fratribus nostris Sancta Romana Ecclesie Cardinalibus, & quibusdam Dilectis Filii Sacrae Theologie Magistris specialiter ad id per Nos deputatis, commisisimus; qui re mature discussa, latis coram Nobis tum voce, tum scripto suffragis, infrascriptis Propositiones censura, & proscriptione dignas existimaramus.

PRIMA PROPOSITIO.

Vir Militaris, qui nisi offerat, vel acceptet duellum, tamquam formidolosus, timidus, abjectus, & ad Officia Militaria incepit haberetur, indequo officio, quo se suorum sustentat, privaretur, vel promotionis, aliis sibi debitis, ac promeritis, spe perpetuo carere deberet, culpa, & pena vacaret, sive offerat, sive acceptet Duellum.

II.

Excusari possunt etiam, honoris tuendi, vel humana vilipendiosis vitande gratia, Duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certi sciunt pugnam non esse secuturam, utpote ab aliis impedierandam.

III.

Non incurrit Ecclesiasticas penas ab Ecclesia contra duellantes latas, Dux, vel Officialis Militiae, acceptans duellum, ex gravi metu amissionis fame, & offici.

IV.

Licitum est, in statu hominis naturali, acceptare, & offerre duellum, ad seruandas cum bonore fortunas, quando alio remedio eorum jactura propulsari neguit.

V.

Asertia licentia pro statu naturali, applicari etiam potest statui Civitatis male ordinatae, in qua nimis, vel negligenter, vel malitia Magistratus, justitia aperte denegatur.

S. 6. Auditis itaque, super unaquaque earum Propositionum, dictorum Cardinalium, & Consultorum judicis, atque omnibus ritè, & mature consideratis, Nos ipsas, presentium Litterarum tenore, & Apostolica Autoritatem, tamquam falsas, scandalosas, ac perniciosas rejecimus, damnamus, ac prohibemus, ita ut quicumque ilias cum conjuncti, aut divisi document, defendent, ediderit, aut de ipsis, etiam disputandi gratia, publice, aut privatum tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in mortis articulo) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgent, nisi ab existente pro tempore Romano Pontifice absolvit.

S. 7. Insuper strictè, in virtute sanctæ obedientie, & sub intermissione Divini Judicij, prohibemus omnibus Christifidelibus cuiuscunque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum, ad proxim deducant.

S. 8. Jam vero ut exitiosam Duellorum licentiam, in Christiana, ac presertim Militari Republica, non obstantibz providis Legibus a plerisque etiam Sacerdotibus Principibus, & Potestatis ad eamdem extirpandam laudabiliter editis, adhuc glicentem, validiore manu coerceramus, gravissimumque scelus Apostolica distinctionis gladio magis magisque insequamus, omnes, & singulas dictorum Romanorum Pontificum Prædecessorum Nostrorum Constitutiones superitis enunciatis, quarum tenores, ac si presentibus de verbo ad verbum inserta forent, pro sufficienter expressis haberi volumus, Apostolica autoritate confirmantes, & innovantes, inserta forent, pro severitas majore perdidis hominibus ingrat peccandi metum, Nostro Motu ad hoc ut peccatorum gravitas, & severitas majoris perdidit hominibus ingrat peccandi metum, Nostro Motu proprio, ac de Apostolica autoritatis plenitudine, earundem presentium Litterarum serie, statuimus atque decernimus, ut si quis in duello, sive publice, sive privato indecidet, hominem occidet, sive hic moriens fuerit in loco confictus, sive extra illum ex vulnere in duello accepto, hujusmodi homicida, tamquam interficies proximum suum animo præmeditato, ac deliberato, ad formam Constitutionis felicis recordationis Prædecessor noster Benedictus Papa XIII. que incipit *Ex quo Divina data vi. Idus Junii anno Domini MDCCXXV.* ab Ecclesiastica Immunitate beneficio exclusus, & repulso omnino censeatur; ita ut a cœcumque Sacri, aut Religiosi loci asilo, ad quod congerit, servatis tamen de jure servandis, extrahi, & Judicis competentiis Curia pro merito puniendum, tradi possit, & debeat; super nos Episcopis, aliisque Superioribus Antistibus, ad quos respectivè pertinet, & pertinet imponster, necessarias, & opportunas facultates presentium quoque

Tract. VII. Examen VII.

quæ tenore imperitum. Quin etiam , vivente adhuc altero in singulari certamine graviter vulnerato , si percussor in locum immunem se receperit , ex quo , eveniente illius morte , fugam arripere , & legum severitatem evadere posse propiciatur ; Volumus , & respectivè permittimus , ut , quatenus Periti ad inspicendum vulnus accipi , grave vita periculum adesse retulerint , percussor ipse , prævio semper Decreto Episcopi , & cum assistentia persona Ecclesiastica ab eodem Episcopo deputata , ab hujusmodi loco immuni extrahatur , sine mora carceribus mancipetur ; ea tamen lege Judicibus indicta , ut illius Ecclesia restituere debeant , si vulneratus superstes vivat ultra tempus à legibus , qua de homicidio sunt , constitutum ; alioquin in eadem penas incidat , quæ in memoratis Benedicti XIII. Litteris constituta sunt adversus illos , qui delinquentem in aliquo ex casibus ibidem expressis , ex indicis ad id sufficientibus sibi traditum , restituere recusent , postquam is in suis defensionibus hujusmodi indicia dilinerit.

§. 9. Præterea , simili motu , & auctoritate decernimus ac declaramus , Sepulturæ sacre privationem à sarcosancta Tridentina Synodo infidelicis mortientibus in loco duelli , & confituti , incurrandam perpetuò fore , etiam ante Sententiam Judicis , à decadente quoque extra locum confituti ex vulnere ibidem accepto , sive duellum publice , sive privatim indicitus fuerit , ac etiamis vulneratus ante mortem non incerta Penitentia signa dederit , atque à peccatis , & censuris absolutionem obtinuerit ; subtla Episcopis , & Ordinariis Locorum super hac penam interpretandi , ac dispensandi facultate , quo ceteris documentum præbeatur fugiendi sceleris , ac debitam Ecclesie Legibus obediamentum præstari.

§. 10. In hujus demum sollicitudini nostræ societatem vocantes Charissimos in Christo Filios Nostros , Imperatores electos , cunctosque Catholicos Reges , necnon Principes , Magistratus , Militiae Duces , atque Praefectos , eos omnes , & singulos , pro sua in Deum Religione , ac pietate , enixè ostebantur in Domino , ut conjuncti studiis , & animis , exitiosè duellorum licentia , qua Regnorum tranquillitas , populorum securitas , atque incolumenta , neque corporum solium , sed , que nullo pretio astimari , potest , æterna animarum vita certo pericitur , omni nisi , & constantia vehementer obstant. Neque sibi , siveque in Deum fidei , manerisque ratione factis sat intelligent , quod optimè constitutus Legibus , indicisque gravissimis penis , horrendum scelus proscriptum sit ; nisi accuratim ipsarum Legum , pœnamque executionem naviter urgant , ac promoveant , sive inexorabiles Dei vindices in eos , qui talia agunt , diligenter exhibeant. Nam si delinquentes , aut oscitantur ferant , aut mollescent puniant , alieno sece criminis polluent , omnisque illius sanguinis reos se constituant , quem ita crudeliter inultum effundi permiserint. Vani enim , falsique honoris Idolo humanas litaris victimas non impune feret supremus omnium Deus ; ratione ab iis aliquando exacturum quorum est Divinitas , & humana jura tueri , sibique creditorum hominum vitam servare , pro quibus sanguinem ipse suum Jesus Christus effudit.

§. 11. Volumus autem ut presentium Litterarum Transumptis etiam impressis , Notarii publici manu subscriptis , & Sigilli Personæ in Ecclesiastica Dignitate constitutæ munitis , eadem ubique , etiam in judicio , fides habent , que ipsa presens habet , si originaliter forent exhibita vel ostensa ; Utque eadem presentes in consuetis locis publicis hujus Alma Urbis per Cursores nostros , ut moris est , publicaret , & affixaen , omnes , & singulos , quos concernent , seu concernent in futurum , perinde afficiant , ac si unicuique illorum personaliter intimaret , & notificare fuisseint.

§. 12. Nulli ergo omnino hominum licet paginam hanc nostrarum prohibitionis , damnationis , præcepti , statuti , declarationis , facultatum impetrantibus , obtestationis , decreti , & voluntatis infringere , vel ei ausu temerario contrarie. Si quis autem hoc attentare præsumperit , indignationem Omnipotenti Dei , ac Beatorum Petri , & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Roma apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Domincæ MDCCCLH. quarto Idus Novembris . Pontificatus Nostri Anno Tertio Decimo. D. Card. Paschalis. J. Datiarius. Visu de Curia J. C. Boschi. Loco Plumbi. J. B. Eugenius. Registrata in Secretaria Brevium. Publicata die 24. mensis Novemb. 1752.

Exercititia ad res bellicas spectantia , nimirum Torneamenta , Hastiludium , agitationes taurorum.

QUADERO XXVIII. Quid sunt , & licitane?

CXXXIII. Ante R. audiantur verba S. Th. hic q. 40. i. ad 4 dicentes : „ Exercitia ad res bellicas „ spectantia non sunt universitatis prohibita ; sed in „ ordinata exercitia , & periculosa , ex quibus occasio- „ nes , & degradations , proveniunt. Apud antiquos „ exercitaciones ad bellum sine hujusmodi periculis „ erant , & ideo vocabantur meditationes armorum , „ vel bellicis exercitaciones , ut periculum ejus , ut supponit Caj. & in hoc differat à torneamento. Ergo .

Dixi , ex genere suo . Si enim his & nunc cum periculo mortis vel mutationis fiat , est mortale. Unde pater aliquando esse , aliquando non esse licitum.

Resp. 6. Ludus agitationis taurorum est , quo homines cum bestiis , seu tauris pugnant. Est peccatum mortale tam in eo qui tauros agit , quam qui agitari facit.

Ratio est eadem quæ de torneamento. Quis ex hac agitatione communiter sequuntur hominum dilagationes , mortes , vulnera , ossium ruptura. Item ludus his videtur hominem magis assuferace ad hostem fugiendum quam expellantur.

Resp. 2. Torneamentum est peccatum mortale. *Ratio* : Quia homo in illo exponit vitam , absque rationabilis causa probabili periculo ; & ut in pluribus in eo sequitur mors , vel mutilatio. Ergo .

Resp. 3. Mortis in torneamento , incurrit pœnitentia privationis Ecclesiastica sepulture. Ita statuantur Jura Canonica.

Resp. 4. Hastiludium est ludus (ut ait Caj.) quo pro exercitatione bellica , aut pro solemnitate festiva

CLEMENS PAPA VIII.

Ad futuram rei memoriam.

Conscriptu agi-“tandi tauros a-“pad Hispano ma-“xime viget.

Suscepti munera ratio postulat , ut quæ à Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris ad animarum salutem pie & prudenter statuta fuerant , cum ad illarum perniciem aliquo pacto redundasse constiterit ; de his pro locorum , ac temporum conditione , (ut debet) immutandis , mature constudinande adhibita , cogitemus. Præsca siquidem illa consuetudo , qua varijs ludorum generis , statu annis temporibus ad publicam latitudinem populo spectanda proponebantur , in diversis quoque Christiani nominis provinciis olim usurpabantur , quorum illi inter præcipios erant , in quibus armati milites cum feris bestiis ad virium ostentationem congregiebantur. Quod in Hispaniarum sancte Regnis , ubi taurorum agitationes fieri conserverant , adeo receptum fuerit , ut ad illorum spectacula omnium ferre Ordinum homines convenirent.

Quoniam vero felicis recordationis Pius Papa V. prædecessor noster ex ejusmodi congressibus & expectaculis non modo corporum , sed animarum pericula frequenter oriri accepérat , de salute gregis Domini sollicitus , ut illis , quantum cum Regno poterat , occurreret , perpetua sua Constitutione omnibus & singulis Principibus Christianis , aliquæ personis in eadem Constitutione tunc expressis , sub excommunicationis , & anathematis ipsi modo incurriendis prohibuerat , ne in suis Provinciis , terris , oppidis , & locis hujusmodi expectacula , ubi tauri & aliae feræ agitantur , fieri permitterent ; militibus quoque , carceris personis alii , ne cum his , congrederentur , interdixerat ; & si in congressu occumberent , ut ecclesiastica sepulture caretent , sanckerent. Clerici demum tam secularibus beneficia Ecclesiastica obtinuerint , vel in sacris ordinibus constitutis sub excommunicationis pena , ne eidem specacula interessent , similiter veterarent.

Et deinde pia memoria Gregorius Papa XIII. & prædecessor noster , charissimi in Christo filii Hispaniarum Regis Catholici , qui Regnorum suorum utilitate , que ex ea taurorum agitatione provenire solita erat , motus , id sibi supplicari fecerat , precepit inclinacionem , excommunicationis , anathematis , aliarumque Ecclesiasticarum sententiarum , & censoriarum in ipsius Pii prædecessoris Constitutione contentas poenas in eisdem Hispaniarum Regnis , quad laicos , & fratres milites tantum , quacumque militiarum ; & præceptorias , ac beneficiis ipsarum militiarum pro tempore obtinere , modo dicti fratres milites sacræ ordinibus initiati non essent , & agitationes taurorum festis diebus non fierent , & per eos , ac beneficiis ipsa probat , provideretur , ne inde aliquis mors , quoad fieri posset , sequatur , absuleret , & amandarerat , aliaque circa præmissa necessaria & oportuna statuerat , & docuerat , sicut in singulis litteris dictorum prædecessorum , quarum tenores presentibus præ expressis habent volumus , Kalend. Novemb. Pontificatus sui anno secundo , necnon vii gesima quinta mensis Augusti anno MDLXXV. Pontificatus item sui anno quarto expeditis latius continetur.

Ceterum , qui sicut idem Philippus Rex nobis & per litteras , & per dilectum filium nobilem virum Antonio Suessze Duceum suum apud nos Oratorem , nuper exposuit , usi compertum fuisse , poenas in eisdem Pii prædecessoris litteris expressas , graves quidem illas & timendas , nondum tamen (quod sane optimus) prefatos congressus & spectacula in eisdem Regni Hispaniarum susuruisse , tum per anti- quum ejus gentis morem , qui milites , tum pedites , tum equites ita congrederentes ad bellicâ munera ac rionces redditur , tum ob instans , quasi à natura , universis ejus regionis hominibus corundem congressuum & spectacularum cupiditatem , qua ad ea tenentur , ut nisi vi maxima ab illis arceri possint , & sicut eadem exposito subjungatur , quam plurimi in eisdem Hispaniarum Regnis in censura , & poenas prefatas in dicuntur , & ob id gravitora , quam antea peccata , suadente humani generis hoste , ibidem perpetrentur , ita ut , quæ ad medelmas & salutem parata fuerant , in diuiri mortuum conversa ad pernicientem invalescant : idcirco idem Philippus Rex nobis supplicari fecit , ut in præmissis provide ex benignitate Apostolica digerantur.

Nos considerantes poenas omnes , excommunicationis presertim & anathematis , salutares esse debentes , quod eo consilio adhibentes sunt , ut illarum timore perterritur , eas res , quæ prohibentur , omnino evitent ; & animadvertentur , commemoratas censuras , & poenas parum in dictis Hispaniarum Regnis hactenus proficisse , atque hoc tempore non solum animalibus non mederi , sed plurimum obesse , quinimum materiam scandalis plerisque affectare ; his sane malis ac periculis pro debito Pastoralis officii , quantum cum Domino possumus , occurserit cupientes : Auctoritate Apostolica tenore presentium excommunicationis , atque anathematis , cesterisque poenas in dictis literis contentas , quoad omnes in illis expressos in Regnis Hispaniarum duntaxat , Monachis , & Fratribus Mendicantibus , cesterisque cuiuscunque Ordinis , & instituti Regularibus exceptis , tollimus & amovemus , easdemque Pii prædecessoris litteras ad terminos Juris communis , cui per presentes non intendimus in aliquo derogare , perpetuo reducimus , ac restitutus , reducimas & restitutas esse determinamus , & declaramus , non obstante præmissis , necnon ceteris constitutionibus , & ordinationibus Apostolicis , aliquis contraria quibuscumque.

Volumus autem , ut hujusmodi taurorum agitationes in eisdem Hispaniarum Regnis festis diebus non fiant , & per eos , ad quos speciat , præsideatur , ne inde aliquis mors , quoad fieri poterit , sequatur , Clericos vero seculares beneficia Ecclesiastica obtinuerint , vel in sacris ordinibus , seu in Ecclesiastica dignitate constitutis , in dictis Hispaniarum Regnis existentes , per presentes monemus , &hortiamus in Domino ne paterna hac nostra , & Sedis Apostolicae benignitate abutantur , sed memores muners , & votacionis suæ , eam utriusque rationem habeant , ut nihil , quod à propria dignitate , & à sua , ceterorumunque saepe alienum existimetur , ulla unquam loco admisssione arguantur. Datum Roma apud S. Petrum sub annulo Piscatoriæ die decima tercia Januarii anno millesimo , quingentesimo , nonagesimo sexto Pontificatus nostri anno quarto. Locus + annuli Piscatoriæ. M. Vestrini Barbarini.

Tract. VII. Examen VII.

224

Qui attente legat hanc constitutionem clarè percipiet, omnibus regularibus, cuiuscumque sint conditiones, prohiberi sub pena excommunicationis, nè ludo agitacionis taurorum intersint. Respectu vero Clericorum Secularium nulla est ecclesiastica prohibito, ut hujusmodi spectaculis assistant. Nihilominus eos horuntur Pontifices, ut abstineant à dicti ludi assistentiis, nè arguantur admissis aliquo alienum à dignitate Sacerdotali, abundo. Sedi Apostolice benignitate. Advertendum est quod littera Greg. XIII. & Clem. VIII. dumtaxat respiciunt Seculares, & Clericos, qui in Hispaniarum Regnis commorantur; in aliis vero observanda est S. Pii V. constitutio.

QUÆR. 41. per 2. art. Seditio q. 42. per 2. art.

QUÆR. 29X. Quid sunt, & quantum peccatum?

CXXXIV. R. 1. de Rixa ex verbis S. Th. art. 1. in c. dicentes: Sicur Contentio importat quandam contradictionem verborum, ita enim rixa importat quandam contradictionem in factis. Unde super illud Galat. 5. rixa, dicit Glossa, quod rixa sunt, quando ex ira invicem se pertinet. Et ideo rixa videtur esse quoddam privatum bellum, quod inter privatas personas agitur, non ex aliqua publica autoritate, sed magis ex inordinata voluntate, & ideo rixa semper importat peccatum mortale. Inferre enim documentum proximo etiam opere manuili, non est absque peccato mortali. In eo autem, qui se defendit, potest esse sine peccato, & quandam cum peccato veniali, & quandam cum peccato mortali secundum diversum morum animi eius, & diversum modum se defendendi. Nam si solo animo propellendi injuriam illatam, & cum debita moderatione se defendat, non est peccatum, nec proprie potest dici rixa ex parte eius. Si vero cum animo vindictæ vel odii, vel cum excessu debitis moderationis se defendat, semper est peccatum. Sed veniale quidem, quando aliquis levius motus odii vel vindictæ se immiscet, vel cum non multum excedit moderata defensionis. Mortale autem, quando obfirmato animo in impugnationem insurgit ad eum occidendum, vel cum gravior lacerendum. Hac S. Thomas.

Resp. 2. De Seditione ex verbis ejusdem S. D. q. 42. a. 1. in c. ubi ait: Seditio est quoddam speciale peccatum, quod quantum ad alium convenit cum bello, & rixa; quantum autem ad aliquid differt ab eis. Convenit quidem cum eis in hoc quod importat quandam contradictionem. Differt ab eis in dubio. Primum quidem, quia bellum, & rixa important mutuam impugnationem actu: sed seditio potest dici, sive fiat hujusmodi impugnatio in actu, sive sit preparatio ad talem impugnationem. Unde glossa 2. ad Corint. 12. dicit, quod seditiones sunt tumultus ac pugnam, cum scilicet aliqui se preparant, & intendunt pugnare. Secundo differunt: quia bellum propriè est contra extraneos hostes, quas multitudinem ad multitudinem. Rixa autem est unius ad unum, vel paucorum ad paucos. Seditio autem propriè est inter partes unius multitudinis inter se dissidentes, puta, cum una pars civitatis excitatur in tumultu contra aliam. Et ideo quia seditio habet speciale bonum, cui opponitur, scilicet unitatem, & pacem bonitatem, id est specialè peccatum. Hac S. D.

Resp. 3. De peccato seditionis idem S. D. a. 2. in c. dicit: Manifestum est: quod seditio opponitur iustitia, & communī bono, & ideo ex suo genere est peccatum mortale, & tanto gravius, quanto bonum commune, quod impugnatur per seditionem, est maius quam bonum privatum, quod impugnatur per rixam. Peccatum autem seditionis primo quidem, & principaliter pertinet ad eos qui seditionem procurant, qui gravissime peccant. Secundo autem ad eos, qui eos sequuntur, perturbantes bonum commune. Illi vero, qui bonum commune defendant, eis resistentes, non sunt sedicendi seditiosi, sicut nec illi, qui se defendant, dicuntur rixosi, ut supra dictum est. Hac S. D.

Scandalum. Q. 43. per 8. art.
QUÆR. XXX. Quid est, quorūplex, & quale peccatum?

CXXXV. Resp. 1. Scandalum benè definitur esse dictum vel factum minum rectum, præbens proximo occasionem ruinæ. Ita S. Th. art. 1. qui definitionem sic explicat.

Quod græcè dicitur scandalum, nos offenditionem, vel ruinam, & impactionem pedis possumus dicere. Contingit enim, quod quandoque aliquis obex ponatur alicui in via corporali, cui impingens disponitur ad ruinam; & talis obex dicitur scandalum. Similiter in processu viæ spiritualis contingit aliquem disponitum ad ruinam spiritualem per dictum vel factum alterius, in quantum scilicet aliquis sua admonitione, inductione, aut exemplo alterum trahit ad peccandum, & hoc proprie dicitur scandalum. Nihil autem secundum propriam rationem disponit ad spiritualem ruinam nisi quod habet aliquem defectum rectitudinis. Hac S. D. Ergo.

In data definitione sub dicta vel facto intelligitur etiam omissione aliquius dicti vel facti, quod dici, aut fieri debet: eo fieri modo quo supra Tr. 4. Ex. 2. n. 29. definiti peccati applicata fuit peccato omissionis. Hinc scandalum debet esse actus externus, vel eius omissionis.

Dixi in definitione, minus rectum, cuius sensus non est, quod sit rectum, seu minoris rectitudinis, quam alius actus, sed ly minus est idem ac non. Vel, quia est secundum se malum, sicut peccatum. Vel quia habet speciem mali, sicut cum quis recumbit in idolo (ut ait S. Th. q. 1. ad 2.) quamvis enim hoc secundum se non sit peccatum, si non fiat ex corrupta intentione, tamen quia habet quoddam speciem mali, vel similitudinem veneracionis idoli, potest alteri praebere occasionem ruinæ. Et ideo Apost. monit. 1. ad Thess. 5. Ab omni scilicet mali abstineat.

Es dicit pater, sermonem hic non esse de scandalio large sumpto, ut significat quodvis impedimentum, qua ratione Christus Matth. 16. Petro ex quodam erga Christum pietatis affectu, passionem ejus impediti volunti dixit: Scandalum mibi es, id est, impedimentum.

Resp. 2. Scandalum est duplex, nimilim actuum & passivum. Quod S. D. art. 1. ad 4. sic declarat: Dictum vel factum alterius potest duplicitate alteri esse causa peccandi. Uno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem, quando aliquis suo malo verbo, vel factu intentit alium ad peccandum inducere: vel etiam si ipso hoc non intendat, tamen ipsum factum est tale, quod de sui ratione habeat similitudinem peccati. Et qui hunc actum facit, propriè dat occasioem ruinae. Unde vocatur scandalum actuum. Per accidentem autem aliquod verbum, vel factum unius est alteri causa peccandi, quando nimilum, & præter intentionem operantis, & propter conditionem operis, aliquis male dispositus ex hujusmodi opere inducit ad peccandum, puta, cum aliquis invidet bonus alio, & tunc ille qui facit hujusmodi actum rectum, non dat occasioem, quantum in se est, sed alius sumit occasioem, secundum illud ac Rom. 7. v. 8. Occasione autem accepta, &c. Et ideo hoc est scandalum passivum sine activo, quia illi qui recte agit, quantum est de se, non dat occasioem ruinæ, quam alteri patitur.

Quandóque ergo contingit, quod simul sit scandalum actuum in uno, & passivum in altero, puta cum ad inductionem unius alius peccat. Quandoque vero est scandalum actuum sine passivo, puta cum aliquis inducit verbo vel facto alium ad peccandum, & ille non consentit. Hac S. D.

Resp. 3. Juxta hanc S. Th. doctrinam aliud est scandalum per se quod dicitur datum, supra definitum: aliud per accidens, quod dicitur acceptum, seu meritis passivum. Ad scandalum datum iuxta cit. verba S. Th. sufficit exercere tale quid, quod ex sua natura, & circumstantiis aptum est proximo præbere occasioem

rui-

De Scandalō.

225

ruinæ, v. g. die prohibito coram aliis comedere carnem, licet ruina actu non sequatur, nec ab operante expressè intendatur, & carnes comedens forte ob causam occultam sit excusatus.

Scandalum per accidens, seu acceptum, sive me-
re passivum (quod in ipsis S. Th. verbis clare explicatur) dividit potest in scandalum pusillorum, vel infirmorum, quod ortitur ex ignorantia, vel infirmitate hominis: & in scandalum pharisaicum, quod ortu habet ex mera militia hominis scandalum, vel infirmitate hominis: & in scandalum pharisaicum, qui alias habet a Phariseis, qui scandalum accipiebant ex bonis operibus Christi, Dico ex mera militia, quia scandalum pusillorum fit quidem etiam ex malitia, quia alias non esse peccatum; sed simul ex infirmitate, vel culpabilis ignorantia.

Resp. 4. Scandalum semper est peccatum. Ita S. D. a. 2.

Ratio: Ex hoc aliquid habet rationem peccati, quia deficit à rectitudine: Sed scandalum est dictum vel factum minus rectum. Ergo.

Declarat hoc S. D. dicens in c. Duplex est scandalum: scilicet passivum in eo, qui scandalizatur, & activum in eo, qui scandalizatur, & dans accusationem ruinae. Scandalum ergo passivum semper est peccatum in eo qui scandalizatur.

Non enim scandalizatur nisi in quantum aliquis ruit spirituali ruina, qua est peccatum. Potest tamen esse scandalum passivum sine peccato ejus, ex cuius factu aliquis scandalizatur: Sicut cum aliquis scandalizatur de his quae auctiō bene facit. Similiter etiam scandalum activum semper est peccatum in eo qui scandalizatur: quia vel ipsum opus, quod facit, est peccatum; vel etiam si habeat speciem peccati, dimittendum est semper propter proximi charitatem, de qua unusquisque tenetur saluti proximi providere. Et sic qui non dimittit, contra charitatem appetit. Potest tamen esse scandalum activum sine peccato alterius, qui scandalizatur, sicut supra dictum est. Hac S. D.

Oppono: Quod ex necessitate evenit, non est peccatum: cum debetur esse liberum, sed Matt. 18. dicitur: Necesse est, ut veniant scandalum. Ergo.

Hunc scripturam locum explicat S. D. art. 2. ad 1. dicens: Non est intelligendum de necessitate absoluta, sed de conditionali, quia scilicet necessitas est, praescripta vel præsumpta a Deo evenire. Vel necessitas est evenire scandalum necessitate fini, quia utilia sunt ad hoc, ut qui probant sunt, manifesti fiant. Vel necessitas est evenire scandalum secundum conditionem hominum, qui sibi à peccatis non carent. Sicut si aliquis medicus videtur aliquis indebita diaeta uteris, dicat, Necesse est tales infirmari: quod intelligendum est sub hac conditione, si diaeta non mutant. Et similiter necessitas est evenire scandalum, si homines conversationem malam non mutant. Hac S. D. Sicut 1. Cor. 11. v. 19. dicitur: Operat & barbarez est.

Resp. 2. Etiam negative de scandalo activo. Ita S. D. art. 6.

Ratio ejus est: Plus repugnat perfectione scandalum activum, quam passivum: Sed scandalum passivum non potest esse in viris perfectis. Ergo multo minus activum. Et in C. art. 1: Ad perfectos pertinet, ea, que agunt, secundum regulam rationis ordinare.

Sugedit S. D. Quod licet viri perfecti interdum ab ordine rationis modicum, & leviter recedant, hoc tamen non sit tam magnum, ut ex hoc rationabiliter possit ab alio sumi peccandi occasio.

QUÆR. XXXII. Statue bona spiritualia dimittenda propter scandalum aliorum?

CXXXVII. Resp. 1. Bona spiritualia, quae sunt de necessitate salutis, uti est, v. g. observatio præceptum Legis naturæ, non sunt pretermittenda sub praetextu vitandi scandalii. Ita S. D. a. 7.

Ratio ejus est: Nullus debet mortaliter peccare, ut alterius peccatum impedit, quia secundum ordinem charitatis plus debet homo suam salutem spirituali diligere, quam alterius. Subsumo: Sed omitendo aliquid, quod est de Jure naturæ, peccatur mortaliter. Ergo.

Resp. 2. Bona spiritualia, quae homo hic, & nunc ex Jure divino positivo tenetur facere tamquam necessaria salutis, non potest sine peccato mortali omittere, licet alii inde sint scandalizandi.

Explicit hoc Wiggers: Pastor non potest omittere baptizare infantem jamam moriturum, licet adsint, qui inde capient occasionem blasphemandi Sacramentum, & Religionem Christianam. Item in articulo, pro quo obligat præceptum confessionis Fidel, non licet eam omittere propter scandalum Tyranni, & mini-

tum aliquando est peccatum-v eniale, aliquando mortale. Ita S. D. art. 4.

Ratio: Gravitas scandalis mensuranda est ex gravitate peccati, ad quod inducit: Sed hoc aliquando est veniale, aliquando mortale. Ergo. Hinc etiam explicandum est numerus personarum ex tuo peccato scandalizatarum.

Notandum tamen hic serio est, quod agit secundum se venialiter malus ex circumstantiis, & respectu alterius (qui occasio mortalis ruina spiritualis praebetur) fiat peccatum mortale. Hinc fieri potest, quod Religiosus (coram feminis proferens mendacium) jocosum in his circumstantiis, in quibus illa accipere possunt occasionem peccandi mortaliter) peccet mortaliter. Idem est de Adolescenti verbum amatorum insinuante mulier, maritus valde zeledi ut audiente, ex quo probabiliter inter conuges credatur secunda magna dissensio: sicut & leve mendacium in Praetato major causat scandalum quam in plebejo. Et magis scandalizat dissidium inter Ecclesiasticos, quam inter mulieres, utpote per se litigiosas.

QUÆR. XXXI. Cadit scandalum sive passiu-

vum, sive activum in viris perfectos?

CXXXVI. Resp. Negative, de scandalo passivo. Ita S. D. art. 5.

Ratio ejus est: Qui scandalizatur, parvulus est, dicit S. Hieronymus super illud Matth. 18. Qui scandalizaverit unum de pusillis isti. Ergo maiores, sive viri perfecti scandala non recipiunt.

Declarat hoc S. D. dicens: Scandalum passivum importat quamdam commotionem animi a bono in eo, qui scandalum patitur: nullus autem commovetur, qui rei immobili timetur inheret, maiores autem, sive perfecti, soi Deo inherent, qui est immutabilis bonitas. Ergo.

Admitit tamen S. D. in R. ad 2. quod viri perfecti possint impediiri in actibus exterioribus, sed in interiori voluntate per dicta, vel facta aliorum non impediuntur, quo minus tendant in Deum, secundum illud Rom. 8. Neque mors, neque vita poterit nos separare a Caritate dei. Et in hoc sensu explicit illud 1. Thess. 2. "Volamus venire ad vos, ego quidem Paulus, & semel, & iterum, sed impediiri nos satanas.

Resp. 2. Etiam negative de scandalo activo. Ita S. D. art. 6.

Ratio ejus est: Plus repugnat perfectione scandalum activum, quam passivum: Sed scandalum passivum non potest esse in viris perfectis. Ergo multo minus activum. Et in C. art. 1: Ad perfectos pertinet, ea, que agunt, secundum regulam rationis ordinare.

Sugedit S. D. Quod licet viri perfecti interdum ab ordine rationis modicum, & leviter recedant, hoc tamen non sit tam magnum, ut ex hoc rationabiliter possit ab alio sumi peccandi occasio.

QUÆR. XXXIII. Statue bona spiritualia dimittenda propter scandalum aliorum?

CXXXVIII. Resp. 1. Bona spiritualia, quae sunt de necessitate salutis, uti est, v. g. observatio præceptum Legis naturæ, non sunt pretermittenda sub praetextu vitandi scandalii. Ita S. D. a. 7.

Ratio ejus est: Nullus debet mortaliter peccare, ut alterius peccatum impedit, quia secundum ordinem charitatis plus debet homo suam salutem spirituali diligere, quam alterius. Subsumo: Sed omitendo aliquid, quod est de Jure naturæ, peccatur mortaliter.

Resp. 2. Bona spiritualia, quae homo hic, & nunc ex Jure divino positivo tenetur facere tamquam necessaria salutis, non potest sine peccato mortali omittere, licet alii inde sint scandalizandi.

Explicit hoc Wiggers: Pastor non potest omittere baptizare infantem jamam moriturum, licet adsint, qui inde capient occasionem blasphemandi Sacramentum, & Religionem Christianam. Item in articulo, pro quo obligat præceptum confessionis Fidel, non licet eam omittere propter scandalum Tyranni, & mini-

tria